

Jan Krokos

Sprawozdanie z czternastej sesji Konwersatorium Filozoficznego Pracowników UKSW

Studia Philosophiae Christianae 37/1, 221-224

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIA

JAN KROKOS

Wydział Filozofii Chrześcijańskiej, UKSW

SPRAWOZDANIE Z CZTERNASTEJ SESJI KONWERSATORIUM FILOZOFICZNEGO PRACOWNIKÓW UKSW

Czternasta sesja Konwersatorium Filozoficznego Pracowników Naukowych Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej, pierwsza na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, poświęcona tematowi: *Czy obok metafizyki potrzebna jest ontologia?* odbyła się 8 listopada 1999 r. Przewodniczył jej dr Artur Andrzejuk, a referat wygłosił prof. dr hab. Antoni B. Stępień z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Wykład prof. Stępnia miał dwa nurty: historycznofilozoficzny i ściśle filozoficzny. Pierwszy szczególnie uwidocznił się w prezentacji historii zagadnienia. Prelegent podkreślił, że od Arystotelesa aż do Kanta panowała koncepcja teorii bytu jako nauki o bycie faktycznie istniejącym, zmierzającej do ustalenia pierwszych zasad wszystkiego, co istnieje. Tak pojmowana teoria bytu, przy zróżnicowaniach szczegółowych, była filozofią pierwszą. Do rozbicia tej koncepcji doszło u Wolffa. Wyróżnił on metafizykę ogólną (ontologię), która zajmowała się bytem w aspekcie zasady niesprzeczności, i metafizykę szczegółową, która zajmować się miała bytem faktycznie istniejącym. Pomysł Wolffa miał swych poprzedników. Poszedł on za poglądami Fonseki i Suareza, dla których uprzednim warunkiem istnienia czegoś jest niesprzeczność istot. W tej perspektywie istnienie jawi się jako dopełnienie warunków możliwości.

Wobec takiej koncepcji Wolffa prelegent sformułował dwa zarzuty: mieszanie możliwości logicznej z bytem oraz kołowaciznę, jako że czyste możliwości, którymi miała zajmować się ontologia, Wolff uznał za zawartość umysłu Boga, a Ten jest przedmiotem metafizyki szczegółowej. Utożsamił on także istnienie z warunkami jego zajścia, a wtórnie – z jego poznaniem.

W dalszej części swego wystąpienia prof. Stępień wskazał na nowe impulsy w rozwiązywaniu problemu, jakie dali brentaniści: Mainong, Twardowski, Husserl, Ingarden, Hartmann oraz tomizm egzystencjalny.

Twardowski, budując swą teorię przedmiotu, ostatecznie wyróżnił przedmiot przedstawienia (jako korelat aktów świadomości) od przedmiotu w ogóle, który zestawił z klasycznym *ens*. Mainong oderwał rozważania o istnieniu od rozważań o bycie istniejącym. Głosił niezależność *Sosein* od *Sein*. Hartmann zaś postępował tak, jakby nawiązywał do tradycyjnej metafizyki. Według niego byt jest dany w podstawowym rodzaju: istota to określoność, a istnienie to fakt istnienia przedmiotu w pewnej dziedzinie. Mówił też o kategoriach bytu. Według niego metafizyka zajmuje się całokształtem bytu, zaś ontologia – jego racjonalnymi aspektami. Husserl i Ingarden przeciwstawiali metafizykę ontologii. Ontologia zajmowała się sferą idealną, metafizyka tym, co faktycznie istniejące. Problem Ingardena to problem przejścia od ontologii do metafizyki.

Na gruncie nowożytnego tomizmu natomiast da się wyróżnić dwie tradycje: tradycja dłuższa kazała metafizyce zaczynać od ustalenia uprzednich warunków istnienia, zaś tomizm egzystencjalny odrzucał aistnieniowy uprzedni warunek.

Prezentując historię problemu, prof. Stępień zwrócił także uwagę na inny jeszcze aspekt zagadnienia, jaki występuje w filozofii analitycznej, w której wraca problematyka metafizyczna. A wraca ona na trzech drogach: poprzez sprawę zaangażowania ontologicznego rachunków logicznych, poszukiwanie modeli semantycznych dla logik modalnych (pojęcie światów możliwych) oraz intensjonalność (semantyczne odpowiedniki sądów negatywnych i nazw pustych).

Podjmując próbę rozwikłania problemu potrzeby ontologii jako osobnej dyscypliny filozoficznej obok metafizyki, prof. Stępień wskazał na trzy możliwe rozwiązania: 1. wszelkie koniecz-

ności są jedynie sprawą językową, 2. wszelkie konieczności sytuują się w uprzednich warunkach istnienia czegokolwiek (co byłoby racją rozróżnienia między metafizyką a ontologią), 3. należałoby wyróżnić osobną teorię przedmiotu w perspektywie własnych zadań autonomicznej teorii poznania (ustalenia warunków wiarygodności naszego poznania). Prelegent wprowadził następującą definicję konieczności: „Coś jest konieczne dla x wtedy i tylko wtedy, gdy coś jest czymś, bez czego x nie byłoby sobą”; konieczność byłaby tu związana z tożsamością czegoś. Możliwość zaś proponował albo sprowadzić do niesprzeczności, albo potraktować jako pojęcie pierwotne (nadaje się do myślenia, do istnienia itp.). Prelegent stwierdził następnie, że rozstrzygnięcie interesującego nas tu problemu sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, czy wiedza o uprzednim warunku zaistnienia czegoś jest niezależna od wiedzy o byciu. Ingarden, który dostrzegał konieczność badań ontologicznych, poprzedzających badania metafizyczne, wskazywał, że napotykamy na pewne podstawowe zróżnicowania (czyste jakości idealne), które wyznaczają to, co jest konieczne, i to, co jest możliwe. Ontologia miała jak najwięcej wydobyć z tych pierwotnych danych. Pozostaje jednak pytanie o ich status ontyczny. Można je bowiem pojmować po platońsku lub po arystotelesowsku (jako wyabstarhowane z rzeczywistości), lecz wtedy badania ontologiczne nie wychodziłyby poza byt faktycznie istniejący, a ontologia byłaby zbędna. Do podobnego stwierdzenia doprowadza też teoria przedmiotu, zbudowana na gruncie teorii poznania. Okazuje się bowiem, że warunki bycia przedmiotem poznania są takie same, jak warunki bycia bytem.

W dyskusji po odczycie prof. Mieczysław Gogacz podniósł problem motywów podjęcia problematyki ontologii i metafizyki: w średniowieczu bowiem – jak stwierdził – zdawano sobie doskonale sprawę z niemożności przejścia z możliwości do faktyczności. Według prof. Stępnia jednakże, druga scholastyka wcale nie uważała, że przechodzi od możliwości do faktu, a jedynie badała jego uprzednie warunki, w czym uwidocznilo się esencjalistyczne podejście do aktu istnienia. Mainonga z kolei nie interesowało istnienie, lecz „bycie przedmiotem”, a do tego nie potrzeba istnieć, wystarczy być jakimś (zasada niesprzeczności nie ograniczała tu zasady tożsamości). Ingarden zaś, by uzyskać wiedzę o bycie

faktycznie istniejącym, domagał się uprzedniej wiedzy o zawartości idei tego bytu.

Prof. Stępień nie dostrzegł też zasadności przekonania, że tam, gdzie pojawił się termin „przedmiot”, tam rezygnowano z metafizyki, gdyż – jak powiedział – Mainong metafizyką się nie zajmował (na przekonanie to, obecne w filozofii przedwojennej, zwrócił uwagę prof. Tadeusz Klimski). Odpowiadając na pytanie dr Ewy Podrez, prelegent stwierdził, że w klasycznie rozumianej metafizyce jest miejsce na problemy, które podejmuje się w ontologii. Nie widać też potrzeby projektowania odrębnej dyscypliny filozoficznej na wzór ontologii Ingardenowskiej, co sugerował ks. dr Jan Krokos, gdyż dzieje filozofii pouczają, jakie drogi dokąd prowadzą.

W dyskusji udział wzięli także dr Kordula Świętorzecka i ks. mgr Roman Tomanek, którzy nawiązali do wątku logicznego referatu prof. Stępnia.

Sesję zakończył dr Andrzejuk, dziękując prelegentowi za udział w Konwersatorium.

ANNA LEMAŃSKA

Wydział Filozofii Chrześcijańskiej, UKSW

**SPRAWOZDANIE Z SESJI FILOZOFIA EWOLUCJI A FILOZOFIA
STWARZANIA. WKŁAD KS. REKTORA KAZIMIERZA KŁOSKOWSKIEGO
DO WSPÓŁCZESNEGO EWOLUCJONIZMU
WARSZAWA, 12 KWIETNIA 2000 R.**

13 października 1999 r. w Gdańsku zmarł ks. prof. dr hab. Kazimierz Kłoskowski, prorektor Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Spotkanie zorganizowane przez Centrum Uniwersalizmu przy Uniwersytecie Warszawskim, Wyższą Szkołę Ekologii i Zarządzania w Warszawie, Fundację „Wyzwania” oraz Katedry: Filozofii Ekologii, Ekoteologii i Bioetyki, Teologii Życia Duchowego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego zostało poświęcone przedstawieniu osiągnięć badawczych ks. Kazimierza Kłoskowskiego. Referaty wygłosili: prof. dr hab. Leszek Kuźnicki i ks. prof. dr hab. Mieczysław Lubański.